

DAGINSTITUTIONEN

– DE LIGEVAERDIGES LÆRINGSARENA

Er ligeværdighed mere grundlæggende end lighed? Er læring vigtigere end omsorg? Ja, svarer den norske forsker Solveig Østrem, som kalder den gode daginstitution for 'de ligeværdiges læringsarena'.

Af Claus Holm / Foto: iStockphoto

For nylig udgav LO "Hvidbog om ulighed 2009". Bogen forsikrer os om, at lighed ikke betyder, at mennesker skal være ens. For vi er forskellige, vi har forskellige evner og interesser, og vi vælger at indrette vort liv forskelligt. Dette er en fundamental frihed for den enkelte og gør os rigere som samfund. Men lighed betyder, at alle skal have lige muligheder. Det er sikkert en rigtig definition, men er det et velvalgt udgangspunkt? Eller er vi nået til en situation, hvor vi i stedet for at starte med at tale om lige muligheder taler mere om gensidig anerkendelse og ligeværdighed? Ja, noget tyder på, at vi politisk som pædagogisk er vidne til et skift fra idéen om de lige muligheder til idéen om anerkendelse og ligeværd. Men hvilke konsekvenser vil det nye ideal have for daginstitutionernes rolle i forhold til respekt for forskellighed og kampen mod ulighed?

Det spørgsmål behandler den norske forsker Solveig Østrem i sin ph.d.-afhandling "Barns subjektivitet og likeverd. Et bidrag til en diskussion om barnehagens pædagogiske indhold og etiske forankring". Overraskende nok er hendes konklusion, at skabelsen af børnehaver som gode læringsarenaer slet og

ret er helt nødvendige for at møde børn som ligeværdige mennesker.

Overraskende, fordi hun med sin udmelding umiddelbart imødegår den skepsis – danske og norske – forskere og fagfolk har udtrykt i kølvandet på den ændring af de danske daginstitutioner og de norske børnehaver, som har gjort sig gældende de seneste år.

I 2004 blev pædagogiske læreplaner indført ved lov i Danmark for at styrke og dokumentere de 0-6-åriges læring i daginstitutionerne. I Norge blev der i 2005 vedtaget en reform, med virkning fra 1. januar 2006, der betød en øget vægt på børnehaven som læringsarena. Med reformerne blev det tydeligt, at såvel norske som danske myndigheders satsning på livslang læring også omfattede børn. Det er i samklang med OECD's og Europarådets anbefalinger om at tænke og integrere daginstitutioner ind i et uddannelsesforløb.

Men hvorfor protesterede Solveig Østrem ikke mod børnehaven som læringsarena?

"Med den nye lovgivning så jeg en mulighed for, at børnehaven kunne blive en god læringsarena, hvor pædagoger sammen med børnene kunne realisere tanken om anerkendelse. Det vil sige en læringsarena, der bygger

på en grundlæggende respekt for barnets udviklingspotentiale og perspektiver på verden. På det tidspunkt mente jeg ikke, at de bekymrede forestillinger om børnehaven som udtryk for en investering i en læring, der skulle testes og give konkurrencesamfundet et bedre bruttonationalprodukt, nødvendigvis ville blive virkelighed. I dag har disse bekymringer vist sig at være mere begrundede, end jeg troede. Men principielt fastholder jeg, at det er muligt og rigtigt at tænke børnehaver som gode læringsarenaer, der bygger på gensidig anerkendelse og ligeværd. Matematikken i børnehaven behøver ikke at være motiveret ud fra nationens fremtidige behov for ingeniører. Den kan lige så godt være motiveret ud fra barnets nysgerrighed og egne erfaringer med ligheder, uligheder, størrelser og antal," siger Solveig Østrem.

LIGEVAERDIGHED KOMMER FØRST

Ifølge Solveig Østrem er det etiske ideal om gensidig anerkendelse urokkeligt forankret i en ligeværdighedstanke, hvor menneskers værdi aldrig måles ud fra andet, end at man er menneske. Og hun understreger, at et etisk udgangspunkt i menneskeværd, forstået som >>>

”Manglen på lige muligheder bliver et problem, i samme øjeblik det krænker et grundlæggende fælles menneskeværd. Mit etiske ideal handler om respekt for pluralitet og individuelle forskelle. Og klasseforskelle er ikke med til at fremme en værdifuld pluralitet, tværtimod.”

Solveig Østrem, forsker.

gensidig anerkendelse af hinandens ligeværd, nødvendigvis må gå forud for spørgsmålet om medlemskab af social klasse.

”Manglen på lige muligheder bliver et problem, i samme øjeblik det krænker et grundlæggende fælles menneskeværd. Mit etiske ideal handler om respekt for pluralitet og individuelle forskelle. Og klasseforskelle er ikke med til at fremme en værdifuld pluralitet, tværtimod.”

Hvori består pædagogers respekt for et fælles menneskeværd i de norske børnehaver?

”Det handler om at respektere en fælles

menneskelig sårbarhed, som for eksempel henviser til, at alle mennesker bliver født og skal dø. Men det drejer sig også om den sårbarhed, der opstår som resultat af forskellen mellem at være barn og voksen. Her har vi at gøre med en forskel, som pædagoger ikke må gøre til et normativt ideal. Gør de det, så kommer de til at tale alt for meget om grænser, opdragelse og omsorg.”

Men er det ikke en af pædagogernes hovedopgaver at give børn omsorg?

”Jo, men ikke kun. Min idé om de norske børnehaver som gode læringsarenaer skulle ikke mindst bidrage til at afbalancere risikoen

ved at fokusere for meget på børnehaver som omsorgsarenaer. Det gode ved omsorgsetikken er, at den med begreber om næstekærlighed og barmhjertighed er optaget af, at pædagoger tager vare på den svage part. Det dårlige er, at omsorgsetikere mangler at tilskrive den svage part en ligeværdig position.”

Hvorfor er det et problem?

”Omsorg har en giver og en modtager. I den asymmetriske omsorgsrelation mellem barn og voksen, bliver barnets perspektiv let væk. Det sker, når vi taler om børnepasning på en måde, hvor det alene drejer sig om, at det afhængige barns omsorgsbehov bliver opfyldt af det aktive og magtfulde voksne menneske. For få år tilbage var den norske debat præget af en sådan omsorgs- og pasningsideologi. Ikke alene skabte det et billede af børn som passive modtagere af omsorg, men også som mennesker, som kunne slippe for at lære. Sådant en tilgang levner egentlig meget lidt plads til barnets aktive medvirken, egne fortolkninger og interaktion med de voksne. Det er helt nødvendigt, at den voksne respekterer barnet som ligeværdigt menneske. Det sker, når voksne tager ansvar for, at hvert enkelt barns perspektiv og virkelighedsforståelse gøres gældende i en fælles udviklingsproces.”

RESPEKT FOR BARNETS MENNESKELIGHED

Solvejg Østrem er tæt på at gøre børns ret til anerkendelse og ligeværdig medvirken til en rettighed for barnet. Det sker, når hun i sin afhandling skriver: ”Hvis man ikke stimulerer børns udviklingspotentiale, så er det mangel på respekt for deres menneskelighed”. *Men hvad mener hun med det?* Hun forklarer:

”Små børn har en enorm kapacitet til at udforske og erobre ny områder. Og det er i sig selv et argument for aktivt at tilrettelægge det enkelte barns læring og udvikling. Den norske børnehavelovs krav om at støtte børns nysgerrighed, kreativitet og videbegær forudsætter faktisk, at børn er sådan. Lovens ord bygger med andre ord på en forståelse af, at

der er noget ægte menneskeligt i det at være i udvikling, stræbe mod nye mål og integrere nye perspektiver i egen virkelighedsforståelse. Udviklingsprocessen er noget fælles menneskeligt, uanset hvor grænsen går for, hvor meget man kan lære. I den læringsproces, jeg taler for, er hverken barnet eller forholdet mellem barn og voksen i centrum. I centrum er i stedet en fælles sag som for eksempel et fagområde i en læreplan, der er uden for dem, og som barnet og den voksne er sammen om i en dynamisk og gensidig proces.

Men betyder din betoning af udvikling gennem en fælles læringsproces ikke, at der opstår forskelle og måske også uligheder mellem dem, som ved meget, og dem som ved lidt?

”Jo, i vores konkurrencesamfund er den person, som kan noget, mere værd, end den som ikke kan noget. I det samfund må den enkelte pædagog selvfølgelig mene, at uvidenhed er mindre værdifuldt end kundskaber og færdigheder. Det betyder, at børnehaver og skoler må bygge på en tro på, at kundskaber og færdigheder er værdifulde og samtidig have urokkelig forankring i en ligeværdighedstanke, hvor menneskers værdi aldrig måles ud fra andet end, at man er menneske. Det er det dilemma, som en pædagog skal kunne håndtere.”

SOLVEIG ØSTREM

Forsker og ansat på Højskolen i Vestfold, Norge, ved afdelingen for læreruddannelse.

I 2007 fik hun tildelt ph.d.-graden i teologi for afhandlingen

”Barns subjektivitet og likeverd. Et bidrag til en diskussion om barnehagens pædagogiske indhold og etiske forankring.”

Afhandlingen kan downloades fra hendes hjemmeside:

<http://www-lu.hive.no/ansatte/so/>